

Aan het werk!

Het vooruitzicht voor het kabinet-Lubbers/Kok is er sinds de Miljoenennota niet beter op geworden. Nu de tussenbalans moet worden opgemaakt blijken de waarschuwingen over de financiële situatie van de overheid terecht. Het kabinet heeft zich vastgelegd op beperking van het financieringstekort en stabilisatie van de collectieve-lastendruk. Het ziet zich gesteld voor de taak te investeren in infrastructuur en milieu en wenst een parallelle inkomensontwikkeling in markt- en collectieve sector te bewerkstelligen. Het hanteren van de kaasschaaf is nauwelijks meer mogelijk, omdat hierdoor enerzijds steeds meer noodzakelijke voorzieningen worden aangetaast, terwijl anderzijds belangrijke oorzaken van de opwaartse druk op de collectieve lasten en het financieringstekort niet worden weggenomen.

Een van de belangrijkste oorzaken van de budgettaire problemen is de geringe arbeidsparticipatie. Het in internationale vergelijking lage aantal werkenden ten opzichte van het aantal uitkeringsgerechtigden leidt tot een hoge collectieve-lastendruk die een opwaartse druk op de bruto lonen veroorzaakt. De hoge bruto-loonkosten betekenen dat slechts mensen met een hoge arbeidsproductiviteit voor een betaalde baan in aanmerking komen. Het grote aantal uitkeringsgerechtigden maakt dus een hoge arbeidsproductiviteit van de wel werkenden noodzakelijk. Minder produktieven worden daardoor uit het arbeidsproces gestoten. Dit leidt tot een vicieuze cirkel, waarin uitstoot uit het arbeidsproces en verhoging van de collectieve lasten elkaars oorzaak en gevolg zijn. Ondertussen wordt hoogproductieve arbeid steeds schaarser, hetgeen verklaart waarom werkloosheid en schaarste aan arbeid in bepaalde sectoren naast elkaar bestaan.

Doorbreking van deze vicieuze cirkel is van cruciaal belang voor het oplossen van de dilemma's waar het kabinet zich voor gesteld ziet. Na jaren van gefilosofeer over de te lage arbeidsparticipatie in Nederland zijn het opmaken van de tussenbalans en het van start gaan van de nieuwe tripartiete arbeidsvoorzieningsorganisatie (CBA/RBA's) het moment om daadwerkelijk barrières weg te nemen die de toetreding tot de arbeidsmarkt belemmeren en barrières op te werpen om een al te gemakkelijke uitstoot naar WAO/AAW, (R)WW of vut tegen te gaan. Niet voor niets verschijnt daarom deze week een livijg rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid waarin de raad een fors aantal ingrijpende maatregelen aanbeveelt om de geringe deelname aan betaalde arbeid te lijf te gaan¹.

Voor de WRR staat voorop dat werk belangrijker is dan inkomen; het inkomen kan weer volgen als de participatie stijgt. Niet alleen uit bovengenoemd financieel-economisch oogpunt, maar ook als beleidsmatig antwoord op individualisering, de wens tot het opbouwen van een zelfstandig bestaan en de rol die arbeid speelt als middel tot maatschappelijke integratie en zelfverwezenlijking. Om de mobiliteit op de arbeidsmarkt te bevorderen, beveelt de raad aan de loonkosten meer te differentiëren. Een verlaging

van het minimumloon is een noodzakelijke voorwaarde om weer arbeidskansen te creëren voor laaggeschoolde werknemers. Voldoende is dit echter niet. Een activerend arbeidsmarktbeleid is nodig om mensen daadwerkelijk in het arbeidsproces te reintegreren. Dit betekent een sluitende aanpak waarbij alle inactieven die daartoe in staat zijn scholing dan wel de kans op het opdoen van werkervaring krijgen aangeboden. Ouderschapsverlof, regelmatige her- en bijscholing en eventueel aangepast of minder intensief werk moeten uitstoot uit het arbeidsproces van vooral oudere werknemers voorkomen. Door een substantiële stijging van de capaciteit voor kinderopvang en door afschaffing van de belastingfaciliteiten voor kostwinners worden belemmeringen voor vrouwen om te gaan werken weggenomen. De arbeidsongeschiktheidsproblematiek vereist een effectievere aanpak dan door werkgevers en werknemers in het laatste najaarsoverleg is overeengekomen. "(...) maatregelen dienen een omslag te bewerkstelligen in de wijze waarop betrokkenen (...) met de arbeidsongeschiktheidsregelingen omgaan"².

De voorgestelde maatregelen, mits in samenhang genomen, kunnen volgens de WRR het arbeidsaanbod in de jaren negentig met 750.000 personen vergroten. De groei van de werkgelegenheid kan hierbij aansluiten, zeker als de toenemende participatie een gunstige uitwerking heeft op de economie door substitutieprocessen en koopkrachteffecten. Met een dergelijke groei van de participatie kan aan de bovengeschetste vicieuze cirkel een einde worden gemaakt. Of het zover komt, zal afhangen van de bereidwilligheid en daadkracht van (organisaties van) werkgevers, werknemers en overheid. In de Regionale Besturen voor de Arbeidsvoorziening hebben zij een gezamenlijke verantwoordelijkheid gekregen voor het oplossen van deze problemen. Maken zij deze verantwoordelijkheid voor een participatiebevorderend beleid waar, of laten zij individuele belangen en verworvenheden prevaleren? Op korte termijn is het makkelijker en aantrekkelijker om het loongebouw te laten zoals het is en brengen werkervaring, wederkerende scholing en kinderopvang slechts extra kosten met zich mee voor individuele werkgevers. De huidige toestand van de overheidsfinanciën, de hoogte van de collectieve-lastendruk en het grote aantal inactieven, die door dezelfde sociale partners als onwenselijk worden beschouwd, laten echter zien dat een dergelijke kortzichtige houding niet langer aanvaardbaar is.

D.E. Ernste

1. WRR, *Een werkend perspectief; arbeidsparticipatie in de jaren '90*, Rapporten aan de regering, nr. 38, Den Haag, 1991.

2. Op. cit., blz. 389, 390.